

Горбова Н.А.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства

Державного агротехнологічного університету

м. Мелітополь, Україна

ОБ'ЄКТИВНА ТА СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПОЗИТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Юридична відповідальність, як і будь-яке соціально-правове явище, знаходить своє вираження в двох діалектично пов'язаних сферах: об'єктивній та суб'єктивній. Це дозволяє виділити об'єктивну і суб'єктивну сторони відповідальності в праві.

Об'єктивна сторона позитивної відповідальності проявляється в сукупності матеріальних і процесуально-процедурних норм, заходів правового заохочення, прав і обов'язків суб'єктів, заслужених вчинків, їх соціально корисних наслідків, причинного зв'язку між ними, способів і засобів їх діяльності і т.д.

Суб'єктивна сторона позитивної відповідальності виражена психічними процесами усвідомлення і переживання оцінки поведінки і реалізації правового заохочення. В принципі суб'єктивна сторона позитивної відповідальності являє собою суб'єктивне відображення або реакцію на існування її об'єктивної сторони.

Довгий час об'єктивна сторона позитивної відповідальності не була затребувана правознавцями, що стало однією з основних причин дискусії про проблему її існування. Прихильники позитивної юридичної відповідальності намагалися сформулювати її дефініцію без урахування об'єктивації відповідальності, використовуючи категорії «усвідомлення», «почуття», «обов'язок» та інші. Однак саме об'єктивна сторона (закріплення в праві, реалізація у правовідносинах, правові наслідки) надає позитивній відповідальності правову якість, підтверджує її юридичну природу.

Об'єктивна сторона перспективної відповідальності проявляється у здійсненні правомірної поведінки, юридичну оцінку якому дає сам суб'єкт.

Об'єктивна оцінка у правомірній поведінці відображає реальність перспективної відповідальності, тобто відповідальності за майбутню правомірну поведінку.

Суб'єктивна сторона перспективної відповідальності втілюється в усвідомленні необхідності правомірної поведінки, активних правових форм життєдіяльності. В ній простежується дія механізму мотивації і саме регуляції соціально активної і звичайної правомірної поведінки, завдяки якій існує та підтримується законність і правопорядок, зміцнюється дисципліна.

Крім того, юридична оцінка майбутньої поведінки супроводжується дією мотивації, представлена двома основними мотивами: усвідомленням обов'язку і зацікавленістю у винагороді.

Безумовно, прояв об'єктивної і суб'єктивної сторін в позитивній і перспективній відповідальності є неоднаковим. В позитивній відповідальності переважають елементи об'єктивної сторони, представлені заохочувальною юридичною практикою. В перспективній відповідальності домінує суб'єктивна сторона. Її зміст являє свідомість необхідності діяти правомірно, переслідуючи законні цілі і використовуючи правомірні засоби їх досягнення. Суб'єкт дає юридичну оцінку майбутньої правомірної поведінки, проаналізувавши юридично значиму ситуацію та її можливі наслідки. Оцінка потенційної поведінки має на даній стадії реалізації юридичної відповідальності тільки суб'єктивне значення, а об'єктивується вона в подальшій правомірній поведінці. У даному випадку слід говорити про «неофіційну перспективну кваліфікацію» [6, с. 20] майбутніх правомірних актів поведінки.

Таким чином, позитивна і перспективна юридична відповідальність має об'єктивну і суб'єктивну сторони. Однак природа і призначення позитивної і перспективної юридичної відповідальності, незважаючи на їхню принципову спільність, - різні, що передбачає «умовний пріоритет, домінування» однієї зі сторін по відношенню до іншої. В позитивній відповідальності домінує об'єктивна сторона, а в перспективній - суб'єктивна. Ще раз відзначимо, що сам факт подібного домінування не може і не повинен служити підставою для

теоретичного, тим більше практичного нівелювання іншого, не домінуючого боку правової відповідальності.

Особливості пропонованого розуміння правової відповідальності полягають у відображенні зв'язку позитивної і перспективної відповідальності, а також єдності їх об'єктивної і суб'єктивної сторін. У реалізації позитивної відповідальності оцінка дається здійсненій поведінці, носить позитивний або нейтральний характер. У реалізації перспективної відповідальності юридично оцінюється майбутня правомірна поведінка. З об'єктивної сторони юридична оцінка дається вираженими зовні суб'єктами та інстанціями, оцінюється правомірна поведінка особи. З суб'єктивної сторони, сама особа дає приватну юридичну оцінку власній правомірній поведінці, організовуючи фактичні дії з урахуванням вимог правових норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проблеми державотворення та правотворення в Україні (у контексті порівняльного правознавства та права на приватність): матеріали круглого столу (22 травня 2009 р.). - Л.: ЛьвДУВС, 2009. - 304 с;
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права Підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. - Л.: Новий світ-2000, 2007. - 584 с;
3. Відповідальність в управлінні: монографія / відп. ред. А.Е. Луньов, Б.М. Лазурев. М., 1985.
4. Строгович М.С. Сутність юридичної відповідальності // Радянська держава і право. 1979. № 5.
6. Оксамитний В.В. Правомірна поведінка особистості. Київ: Наукова думка, 1985.